

Elektronik Transfer Sistemleri Aracılığıyla Yapılan Altın Alım Satım İşlemleri (İslam Hukuku Açısından Müşteri Temelinde Bir İnceleme) *

Şevket TOPAL **

Önder ARIK ***

Atıf/Cite as: Topal, Şevket-Arik, Önder. "Elektronik Transfer Sistemleri Aracılığıyla Yapılan Altın Alım Satım İşlemleri (İslam Hukuku Açısından Müşteri Temelinde Bir İnceleme)". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20 (2021), 15-36.

Öz: Teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak modern çağda klasik ticari faaliyetler değişime uğramış, birbirinden farklı alışveriş uygulamaları artık elektronik transfer sistemleri aracılığıyla da yapılabilir olmuştur. İşte bu makale e-transfer sistemleri aracılığıyla yapılan altın alım satım işlemlerinin İslam hukuku açısından müşteri temelinde incelenmesini konu edinmektedir. Zira günümüz dünyasında gerek bankaların ve katılım bankalarının gerekse kuyumcuların e-transfer sistemleri üzerinden altın alım satım uygulamaları bulunmaktadır. Elektronik ortamda e-transfer sistemleri üzerinden gerçekleştirilen altın alım satım işlemleri ise birtakım problemleri beraberinde getirmektedir. Özellikle modern ödeme sistemlerindeki tekâbüz unsurunun durumu konuyla ilgili polemiklerin can damarını oluşturmaktadır. Ayrıca e-transfer sistemlerinin işlevleri ile işlem süreçlerinin birbirinden farklı olması söz konusu uygulamaların fikhî boyutunun ortaya konulması açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmada modern ödeme sistemleri aracılığıyla gerçekleştirilen altın alım satım işlemleri, ilgili tartışmalar ortaya konularak tekâbüz unsuru çerçevesinde ele alınmıştır. Daha sonra e-transfer sistemleri üzerinden gerçekleştirilen güncel altın alım satım uygulamaları tespit edilmiş, ilgili sistemlerin fonksiyonları ve işleyiş süreçleri göz önünde bulundurularak bu uygulamaların İslam hukukuna uygunluğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Sarf, e-transfer, Tekabuz, Altın

* Bu çalışma Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde Prof. Dr. Şevket TOPAL danışmanlığında Önder ARIK tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Prof. Dr. , Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye, sevk.topal@erdogan.edu.tr, ORCID: www.orcid.org/0000-0001-8628-2800

*** Doktora öğr. , Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, Türkiye, arikonder6060@gmail.com, ORCID: www.orcid.org/0000-0002-6147-2648

Gold Trading Transactions Made Through Electronic Transfer Systems

(A Customer-Based Review from the Perspective of Islamic Law)

Abstract: As a result of technological developments, conventional commercial activities have changed in the modern age and different trading technics was implemented using electronic transfer systems. This article deals with the analysis of gold trade transactions which was through e-transfer systems on a customer basis in terms of Islamic law. In today's our modern world, there are gold trading applications through e-transfer systems of both banks, participation banks and jeweler stores. On the other hand, electronically gold trade transactions over e-transfer systems cause some problems. In particular, the situation of the mutual and simultaneous delivery (Taqābuḍ) in modern payment systems constitutes the crucial point of in questioned polemics. In addition, the fact that the functions of e-transfer systems and the processes are different from each other is important in terms of revealing the fiqh dimension of the applications. In this study, gold trade transactions through modern payment systems are discussed within the framework of the element of mutual and simultaneous delivery (Taqābuḍ) by putting forward the relevant discussions. Then, the current gold trading applications through e-transfer systems have been determined, and the compliance of these applications with Islamic law has been revealed by considering the functions and operating processes of the relevant systems.

Keywords: Islamic Law, Sarf, Electronic Transfer, Taqābuḍ, Gold

عمليات تداول الذهب التي تتم من خلال أنظمة التحويل الإلكترونية (مراجعة قائمة على العميل من منظور الشريعة الإسلامية)

المخلص: تغير الأنشطة التجارية الكلاسيكية في العصر الحديث نتيجة عن التطورات التكنولوجية أمكن إجراء تطبيقات التسوق المختلفة من خلال أنظمة التحويل الإلكترونية. ركزت هذه الدراسة على تحليل عمليات بيع وشراء الذهب التي تتم من خلال أنظمة التحويل الإلكتروني من جانب المشتري في الشريعة الإسلامية. إذ هناك تطبيقات كثيرة لتداول الذهب من خلال أنظمة التحويل الإلكتروني لكل من البنوك والبنوك المشاركة وصيغ في العالم اليوم. إلا أن عمليات بيع وشراء الذهب التي تتم في بيئة إلكترونية عبر أنظمة التحويل الإلكتروني تجلب بعضاً من المشاكل. لاسيما حال عنصر التقابض في أنظمة الدفع الحديثة يشكل محور المناقشات في المسألة. علاوة على ذلك اختلاف عملية أنظمة النقل الإلكتروني مع مسيرة المعاملة يقتضي تحرير التطبيقات المذكورة من حيث المجال الفقهي وهنا تمثل أهمية الدراسة. تناول البحث عمليات بيع وشراء الذهب التي تتم من خلال أنظمة الدفع الحديثة في إطار عنصر التقابض مع عرض المناقشات المتعلقة بها. تبع ذلك تحديد تطبيقات تداول الذهب الحالية التي يتم تنفيذها من خلال أنظمة التحويل الإلكتروني والإشارة إلى تناسب هذه التطبيقات للشريعة الإسلامية مراعيًا بوظائف ومسيرة المعاملة للأنظمة المذكورة.

الكلمات المفتاحية: الشريعة الإسلامية، المواد الاستهلاكية، التحويل الإلكتروني، التقابض، الذهب

GİRİŞ

Modern e-ödeme araçlarıyla yapılan sarf uygulamaları klasik sarf akitlerinden farklı yapıdadır. Bu nedenle sarf akdinin temel bir unsuru olan tekâbüz (bedellerin karşılıklı olarak peşin değişimi) şartının e-ortamdaki durumu günümüz fıkıh dünyasında tartışılmaktadır. Gerek tekâbüz şartındaki bu tartışmaya bağlı olarak

gerekse sarf akdinin kendisine özgü diğer şartlarına bağlı olarak e-transfer sistemleri aracılığıyla yapılan altın alım satım işlemlerinin fıkhi durumunu ortaya koymak araştırılması gereken önemli konular arasındadır. Zira e-transfer sistemlerinin tamamının aynı yapıda olduğu dolayısıyla bu sistemler üzerinden yapılan altın mübadele işlemlerinin fıkhi boyutunun da aynı olacağı yönünde yanlış bir kanaat bulunmaktadır. Fakat çalışma sonucunda ulaşılan neticeye göre e-transfer sistemlerinden her birinin işleyişi ve işlem süreci birbirinden farklıdır. Bu nedenle her bir sistemi ayrı ayrı incelemek gerekecektir.

Sonuç olarak bu makalede günümüz e-ödeme sistemleri özelinde tekâbüz unsurunun e-transfer sistemleri karşısındaki durumuna kısaca değinilecek ardından e-ödeme sistemleri üzerinden yapılan altın alışveriş işlemlerinin sarf akdi açısından fıkhi durumu değerlendirmeye alınacaktır.

1. Sarf Akdi ve Özellikleri

Sarf kelimesinin bozmak, tahvil ve taşıma etmek, geri çevirmek, defetmek ve reddetmek gibi bir takım manaları bulunmaktadır.¹ Terim olarak sarf akdi karşılıklı olarak paraların satılması,² paranın parayla mübadelesi anlamındadır.³

Sarf akdini diğer alışveriş türlerinden ayıran kendine özgü bazı kuralları vardır. Klasik fıkıh literatürüne bakıldığında genel olarak sarf akdinin caiz olabilmesi için şu üç şart öne sürülmüştür: *Birincisi*: Cinsleri aynı olan semenlerin mübadelesinde miktarların eşit olması gerekmektedir.⁴ *İkincisi*: Satıcı ile müşteri aynı mecliste semenleri kabzetmelidirler.⁵ *Üçüncüsü*: Sarf akdinde şart muhayyerliği ve te'cil (vade) bulunmamalıdır.⁶ Çünkü her iki durumda kabzetme şartı yerine gelmemiş olacak ve akit fâsit olacaktır.⁷

Elektronik ortamda gerçekleşen para mübadelesi işlemleri tekâbüz şartı ile doğrudan ilgilidir. Bu nedenle tartışmaların kilit noktasını da bu unsur oluşturmaktadır. Zira günümüzde elektronik ortamda gerçekleşen sarf akitlerinde bedeller hakiki olarak kabzedilmemektedir. Klasik fıkıh literatüründe ise konuyla

¹ Muhammed b. Mukrim b. Ali Ebu'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisanü'l-arab* (Beyrut: Daru Sâdır, t.y.), 9: 189; Abdullah b. Mahmud el-Mevsilî, *el-İhtiyâr* (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 1433/2011), 2: 47; Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuki İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu* (İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1985), 6: 8.

² el-Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 2: 47.

³ Muhammed Emin b. Ömer b. Abdilaziz el-Huseynî ed-Dimeşkî İbn Abidin, *Reddü'l-muhtar ale'd dürrü'l-muhtar*, thk. eş-Şeyh Adil Ahmed Abdu'l-mevcud & eş-Şeyh Ali Muhammed Muavvad (Riyad: Darü Â'lemi'l-Kütüb, 1423/2003), 7: 520.

⁴ Burhâneddin el-Mergînânî, *el-Hidaye* (Beyrut: Darü'l-Erkam, t.y.), 3: 83; Abdurrahman el-Cezîrî, *Kitâbü'l-fikhi ale'l-mezâhibi'l-erbea* (Beyrut: Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1424/2003), 2: 243.

⁵ Mergînânî, *el-Hidaye*, 3: 83; ayrıca bkz. Cezîrî, *Kitâbü'l-fikhi ale'l-mezâhibi'l-erbea*, 2: 243.

⁶ el-Cezîrî, *Kitâbü'l-fikhi ale'l-mezâhibi'l-erbea*, 2: 244.

⁷ Bilmen, *Hukuki İslamiyye*, 6: 91.

ilgili olarak iki görüş bulunmaktadır. Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelîlerin yer aldığı birinci görüşe göre; ribevî mallarda akit meclisinden ayrılmadan önce bedel ve mebi' kabzedilmelidir. Aksi takdirde alışveriş işlemi faize dönecek ve akit geçersiz olacaktır.⁸ Hanefîlerin yer aldığı ikinci görüşe göre ise ribevî mallarda bedellerin akit meclisinde fiili olarak kabzedilmeleri gerekmez. Tayin ile tasarruf imkânı oluşacağı için tahliyenin bu konuda yeterli olduğunu beyan ederler. Ancak bu konuda sarf akdini ayırırlar. Buna göre sarf akdinde tahliye ile kabzın gerçekleşmeyeceğini, tarafların bizzat akit meclisinde bedelleri fiili olarak kabz etmeleri gerektiğini⁹ belirtirler.¹⁰ Bu noktada kabzın fiilî olarak gerçekleşmiş olması dikkate alınmıştır. Buna göre bedellerin teslimi, parmaklarla veya ellerle olabileceği gibi cebe veya avuca konması hali de bir tür kabz sayılmıştır.¹¹

Yukarıdaki ifadelerden de açıkça anlaşılacağı üzere klasik dönem İslam hukukuna göre sarf akdinde bedellerin tahliye edilmesi (hükmi kabz) caiz görülmemektedir. Günümüz fıkıhçıları arasında ise bu konu tartışmalıdır. İlk görüşe göre elektronik ortamda yapılan sarf işlemleri tekâbüz unsurunun gerçekleşmemiş olması nedeniyle şer'an haram görülmüştür.¹² Bu görüşe göre işlemin geçerli olabilmesi için bedellerin akit meclisinde aynı anda elden ele teslim edilmesi gerekmektedir.¹³ Günümüz dünyasında faaliyet gösteren birçok fetva kurulunun ve günümüz fıkıhçılarının çoğunluğunun yer aldığı ikinci görüşe göre ise banka kayıtları hakiki kabzın yerine geçmektedir.¹⁴ Buna göre bedellerin elden ele teslimi kabz

⁸ Sahnûn Abdüsselâm b. Saîd b. Habîb et-Tenûhî, *el-Müdevvene* (Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye 1415/1994), 3: 3-4; Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebir*, thk. eş-Şeyh Ali Muhammed Muavvad & eş-Şeyh Adil Ahmed Abdu'l-Mevcud (Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1999), 5: 78-79; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâilî el-Makdisî, *el-Muğnî* (Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1389/1969), 4: 41...

⁹ Ebû Muhammed Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed el-Aynî, *el-Binâye fi şerhi'l-Hidâye* (Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1420/2000), 8: 277-278.

¹⁰ Mustafa Kisbet, "İslam Borçlar Hukukunda Kabzın Akitlere Etkisi", *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 1/2 (2015):5.

¹¹ İbn Abidin, *Reddû'l-muhtar ale'd dürrî'l-muhtar*, 7: 521; ayrıca bkz. Bilmen, *Hukuki İslamiyye*, 6: 91.

¹² Söz konusu işlemlerin caiz olmadığı yönünde görüş belirten fetva platformları için bkz. el-İslâm Süâl ve Cevâb, Erişim 04.01.2020. <https://islamqa.info/ar/answers/93334/-وتشترى-مع-شركة-تبيع-وتشترى-التعامل-مع-شركة-تبيع-وتشترى-المعامل>; Mevsûatü'ş-Şâmile, Erişim 04.01.2020. <http://islampart.com/l/ftw/3802/7368.htm>.

¹³ M. Hadi Turan, "İslam Hukukuna Göre Sarf Akdinde Banka Kartlarının Kullanımı", *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 9/2 (2017): 828.

¹⁴ Görüş sahipleri için bkz. Ebu Umer Dübyâni b. Muhammed ed- Dübyâni, *el-Muâmelâtü'l-mâliyyetü esâleten ve muâsaraten* (Riyad: Mektebetü'l-Melik Fehede'l-Vataniyye 1432), 2: 497; Mevsûatü'ş-Şâmile, Erişim 04.01.2020. <http://islampart.com/l/fqh/6691/931.htm>; ayrıca bkz. Vehbe Mustafâ Zühaylî, "Bitâkâtü'l-i'timân", *Mecelletü Mecmei'l-Fıkhî'l-İslamî* 15/3 (2004): 54; ayrıca kurul kararları için bkz. Heyet, "Karar bi şer'ni'l-kabz", *Mecmeu'l-Fıkhî'l-İslamî ed-Düvelî*, Erişim 28.01.2020. <http://www.iifa-aifi.org/1792.html>; Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar* (İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018), 502-503.

olduğu gibi, paranın hesaba geçmesi de bir tür kabz olarak görülmüştür. Zira söz konusu bedelin hesaba geçmesi ile birlikte başka birinin artık o bedelde tasarruf imkânı kalmamakta bilakis hesap sahibinin tasarrufu altına girmektedir.¹⁵ Ayrıca belirtmek gerekir ki sarf akdinin elektronik ortamda geçerli olabileceği görüşünde olan günümüz hukukçuları, hesaba kayıt süresi konusunda farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada elektronik transfer sistemleriyle yapılan sarf akitleri inceleneceği için konunun detayına girilmeyecektir.¹⁶ Bununla birlikte elektronik ortamda gerçekleşen sarf işlemleri noktasında sırası ile şunlar söylenebilir:

1. Elektronik transfer aracılığıyla gönderilen bedel bir zimmetten başka bir zimmete nakledilmekte ve tarafların tasarrufu altına girmektedir. Bu nedenle tarafların hesaplardaki nakitleri çekip tekrar kabzetmelerine ihtiyaç olmasa gerek. Bu konuda önemli olan husus, bedellerin zimmete geçmesi ile birlikte tarafların tasarrufu dâhilinde olması gerekmektedir.
2. İlgili hadislerdeki ifadelerden yola çıkarak sarf sözleşmesine *nesîe faizinin* tahakkuk etmemesi için işlemlerin akit meclisi dağılmadan gerçekleşmesine son derece özen göstermek gerekecektir.¹⁷

Sonuç olarak ifade etmek gerekir ki günümüzde artık altın ATM'leri ile sarf akdi yapılmaya başlanmıştır. Tekâbüz unsuru insan ile makine arasında gerçekleşir olmuştur. Bununla birlikte bazı devletlerin veri madenciliği noktasında dijital para birimi üzerinde çalıştığı da bilinmektedir. İşte elektronik ortamda anlık olarak gerçekleşen ve hakiki kabzı mümkün olmadığı bu yeni kabz şekillerini kabul etmek gerekir. Aksi takdirde bir takım problemlerin ortaya çıkacağı aşikârdır.

2. Transfer Sistemleri Aracılığıyla Yapılan Altın Alım Satım İşlemleri

Para transfer sistemleri nitelik bakımından birbirlerine benzeseler de her bir sistemin işleyiş süreci farklıdır. Hesap sahibinin aynı bankada yer alan farklı hesapları arasında gerçekleştirdiği transfer işlemi virman olarak adlandırılmaktadır. Farklı kişilerin aynı bankada yer alan hesapları arasında gerçekleştirilen transfer işlemine havale, farklı bankalar arasında yapılan ve TL üzerinden gerçekleştirilen transfer işlemine EFT, döviz üzerinden gerçekleştirilen transfer işlemine ise SWIFT

¹⁵ Daha fazla bilgi edinmek için bkz. Cemil Liv, "İnternet Bankacılığı Aracılığıyla Gerçekleştirilen Sarf Akdinin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (2019): 55-56.

¹⁶ Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Önder Arık, *Elektronik Ödeme Araçlarıyla Yapılan Altın Alım Satım İşlemlerinin Müşteri Temelinde İncelenmesi* (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 26...

¹⁷ Daha geniş bir değerlendirme için bkz. Arık, *Elektronik Ödeme Araçlarıyla Yapılan Altın Alım Satım İşlemlerinin Müşteri Temelinde İncelenmesi*, 37...

denilmektedir. Bunun dışında birde temelde aynı olup bazı noktalarda birbirlerinden ayrılan Western Union transfer sistemi bulunmaktadır.

2.1. EFT/FAST Sisteminin Kullanımı

EFT sistemi, farklı banka hesapları arasında TL cinsinden ödemenin yapılabildiği bir transfer sistemidir. Transfer işleminin gecikebildiği durumlar olmakla birlikte işlem, banka mesai saatleri içerisinde yapıldığında çok kısa süre içerisinde gerçekleşmektedir. İşlem banka mesai saatleri dışında veya tatil günlerinde yapılıyorsa transfer ilk mesai günü içerisinde gerçekleşmektedir. Transfer işleminin hızlandırılması amacıyla geliştirilen FAST sisteminde ise mesai saatleri veya tatil günleri gibi bir ayırım bulunmamaktadır. Bununla birlikte transfer talimatının ileri tarihli olarak verilmesi gibi veya belirlenen limitin aşılması gibi FAST sisteminin kapsamına dâhil olmayan işlemler de EFT sistemi üzerinden tamamlanmaktadır.¹⁸ Bu nedenle burada yer yer FAST sistemine de değinilmekle birlikte daha çok EFT sistemi üzerinden gerçekleşen altın alım satım işlemlerinin değerlendirilmesi yapılacaktır.

EFT sisteminin iki başlık altında tetkik edilmesi doğru değerlendirmeye ulaşma açısından önemlidir. Buna göre:

1. Mesai saatleri dâhilinde: Mesai saatleri içerisinde ve bankaların kendi EFT saatleri dâhilinde (Bankaların EFT saatleri birbirlerinden farklı olabilmektedir.) yapılan transfer işlemleri yoğunluğa göre beş veya on dakika içerisinde gerçekleşmektedir. Çalışmanın çok yoğun olduğu saatlerde ise bu süreler iki ya da üç katına kadar çıkabilmektedir. Hatta teknik nedenlerden dolayı transfer işlemi ilgili hesaba ulaşmayabilmektedir.¹⁹

2. Mesai saatleri haricinde: Mesai saatleri dışında yapılan transfer işlemleri ise, mesai saatlerinin başlaması ile birlikte ilgili bankanın ilk EFT saatinde gerçekleşmektedir. Bu durum resmi izin günleri vb. sebeplerle bankaların tatil olması veya yarım gün çalışması gibi durumlarda da geçerlidir.²⁰

EFT sistemi ile altın alım-satım işlemleri tespit edilebildiği kadarıyla şu şekilde açıklanabilir:

¹⁸ Bkz. Yapı Kredi, Erişim 25.01.2021. <https://www.yapikredi.com.tr/bireysel-bankacilik/odemeler-ve-hizmetler/fonlarin-anlik-transferi>.

¹⁹ Bkz. Yapı Kredi, Erişim 04.10.2020. <https://www.yapikredi.com.tr/memnuniyetiniz-icin-buradayiz/sikca-sorulan-sorular/sinirsiz-bankacilik-kanallari/internet-subesi/genel/6836>; Şekerbank, Erişim 04.10.2020 https://www.sekerbank.com.tr/internet/help/Para_Transferi.htm; Bankalar.org, Erişim 04.10.2020. <https://www.bankalar.org/eft-saatleri/>.

²⁰ EFT işlem süreleri için bkz. Bankalar.org, Erişim 04.10.2020. <https://www.bankalar.org/halkbankasi-efit-saatleri/>.

1. Kuyumcunun işyerinde satın alınacak olan altının bedeli, kuyumcunun hesabına EFT sistemi (ya da diğer transfer sistemleri) aracılığıyla ödenebilmesi.

2. Web sitesi üzerinden satın alınan altının bedeli yine site sahibinin ya da aracılık yapan sitenin hesabına EFT vb. transfer sistemleri aracılığıyla ödenebilmesi.

Birinci uygulama mesai saatleri ve EFT saatleri açısından değerlendirilecek olursa;

A- Banka mesai saatleri ve EFT saatleri içerisinde yapılan altın alım satım işlemleri transfer işlemi gerçekleştikten sonra tamamlanmalıdır. Zira yukarıda değinildiği üzere sistemin yoğunluğuna göre işlem süresi uzayabilmekte hatta teknik sebeplere bağlı olarak hiç gerçekleşmeyebilmektedir. Bu süre zarfında kur fiyatlarında değişkenlik olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Kuyumcularla yapılan görüşmeler neticesinde ulaşılan bilgiye göre; mesai saatleri içerisinde ve EFT saatleri dâhilinde olsa bile transfer işlemi gerçekleşmeden alım satım işlemi bitirilmemektedir. Kuyumcunun hesabına geçen bedelin ise emanet hükmünde olduğu söylenebilir. Emanet bırakan kişi onayladıktan sonra kendisine emanet edilen kişinin o parayı akit meclisinde satın alması caiz görülmüştür.²¹

B- Banka mesai saatleri ve EFT saatleri dışında gerçekleştirilen altın alışverişinde ise bedel, mesai saatlerinin başladığı günün EFT saatinde ilgili hesaba geçecektir. Bu durum ise sarf akdinin peşinlik ilkesi ile çelişecektir. Zira işlem Cuma günü mesai sonrası yapılacak olursa hiçbir aksaklık olmasa bile bedel kuyumcunun hesabına haftanın ilk iş gününde transfer edilecektir. Kaldı ki teknik sebeplere bağlı olarak transfer işleminin hiç gerçekleşmeme durumu da bulunmaktadır. Bu nedenle A maddesinde de ifade edildiği üzere bedel kuyumcunun hesabına geçtikten sonra, alışveriş işlemi sonlandırılmalıdır.

Kuyumcunun işyerinde yapılan işlemlerde veya müşterinin telefonla irtibat kurarak alışveriş bedelini EFT/FAST vb. transfer sistemleriyle gerçekleştireceği işlemlerde; transfer gerçekleşmeden önce anlaşılan ya da telefonda anlaşılan kur, taraflar için alışveriş niteliğinde değil,²² vaadleşme niteliğinde olmalıdır.²³ Bu nedenle bedelin kuyumcuya gönderildiği veya telefonla irtibatın kurulduğu zaman diliminde bitirilen bir işlem sarf açısından problemlidir. Zira bu durumda daha sonraki işlem sadece altının tesliminden ibaret olacaktır. Alışveriş daha önce gerçekleştirildiği için bedeller peşin olarak alınmamış olacaktır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken

²¹ Bkz. Heyet, *el-Fetevâ'l-hindiyye* (b.y.: Matbeatü'l-Emîriyye, 1310),3: 248.

²² Bkz. Asım Ahmed Atiyye Bedevî, *Ahkamu's-sarfi'l-elekrûnî fi'l-fikhi'l-islamî* (Gazze: el-Camiatü'l-İslamiyye, Risâletü'l-Mâcistîr, 2010), 46.

²³ Sarf akdinde vaadleşme, tarafların gelecekte malik olacakları bedeller üzerinde anlaşma sağlaması şeklinde tarif edilebilir. Bkz. Bedevî, *Ahkamu's-sarfi'l-elekrûnî fi'l-fikhi'l-islamî*, 28.

husus taraflar arasında daha önce anlaşılan kurun her iki tarafı bağlayıcı nitelikte olmaması gereğidir.

Alışveriş işleminin EFT vb. transfer sistemleri aracılığıyla web sitesi üzerinden gerçekleştiği ikinci uygulama bir değerlendirmeye tabi tutulacak olursa; öncelikle belirtmek gerekir ki bu uygulamada altın internet üzerinden sipariş verilmekte, ödeme ise site sahibinin ya da aracılık yapan sitenin hesabına transfer edilmektedir. Mesele biraz daha genişletilecek olursa internet üzerinden sipariş verilen altının ödemesi iki şekilde incelenmeye tabi tutulmuş ve her iki uygulamanın caiz olacağı yönünde bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmeye göre;

A- Müşterinin ödemiş olduğu bedel, emanet olarak aracı kurumca bloke edilmektedir. Satıcı site ise ürününü kendisinin vekili olan kargo şirketine teslim etmektedir. Söz konusu ürün müşteriye teslim edildiğinde, eş zamanlı olarak aracı kurum alışveriş bedelini satıcıya teslim etmektedir. Dolayısıyla işlem peşin olarak gerçekleşmektedir.

B- Alışveriş bedelinin kapıda ödeme yöntemiyle gerçekleştirilen işlemde ise, kargo şirketi satıcının vekili olmakta dolayısıyla sipariş edilen altın, satıcı adına müşteriye teslim edilmekte ve bedel teslim alınmaktadır.²⁴ Her iki uygulama noktasında Din İşleri Yüksek Kurulu; bedellerin peşin olması kuralını ihlal etmesi nedeniyle birinci uygulamanın caiz olmadığını, ancak her iki bedelin kapıda peşin olarak teslim edilmesiyle gerçekleştirilecek olan işlemin caiz olacağını belirtmektedir.²⁵ Yine başka bir değerlendirmede söz konusu birinci uygulamanın caiz olamayacağı belirtilmiş, ödemenin kapıda gerçekleştiği ikinci uygulama ise müvaade cinsinden olması ve ürünün tesliminde söz konusu akdin yenilenmesi kaydıyla caiz aksi halde caiz olamayacağı beyan edilmiştir.²⁶

Hemen belirtmek gerekir ki günümüz uygulamalarına göre her iki işlemin caiz olabileceğini söylemek şu haliyle isabetli gözükmemektedir. Zira kargo vb. kuruluşların vekâlet yoluyla yaptığı işlemler peşin olarak kabul edilse bile, her iki uygulama vaadleşme açısından problemlidir. Zira alışveriş işlemi daha önce belirlenen kur üzerinden tamamlanmaktadır. Ürünün teslim edildiği günün kuru üzerinden herhangi bir işlem yapılmamaktadır.

Sarf akdinde vaadleşme konusu ise; tarafları bağlayıcı nitelikte olup olmadığı açısından tartışmalıdır. Bazı fıkıhçaların, vaadleşmeye cevaz verdikleri ifade

²⁴ Her iki uygulama için bkz. Yusuf Erdem Gezgin, *Fıkıhî Açından Altın Mübadele İşlemleri* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 246-247.

²⁵ Din İşleri Yüksek Kurulu, Erişim 04.10.2020. <https://kurul.diyenet.gov.tr/Cevap-Ara/38612/kapida-teslim-almak-uzere-internet-uzerinden-altin-ve-gumus-satin-almak-caiz-midir-?enc=QisAbR4bAkZg1HImMxXRn2t8ij%2beDtMkJdRCirgyeb8%3d>.

²⁶ Bedevî, *Ahkamu's-sarfi'l-elektrûnî fi'l-fikhi'l-islami*, 51-52.

edilmiştir. Zira bu görüşe göre vaaðleşme bir akit değildir. Taraflardan biri ya da her ikisi bu işlemde cayabilmektedir. Bazılarının ise tekâbüz unsuruna aykırı olduğu için sarfta vaaðleşmeye cevaz vermedikleri belirtilmiştir.²⁷

Fakihlerin çoğuna göre para/döviz ticaretleri noktasında her iki tarafı bağlayıcı nitelikte olan vaaðleşme işlemlerinin haram olduğu ifade edilmiştir.²⁸ Bununla birlikte söz veren kişiyi bağlayıcı kılssa bile tek taraflı vaaðleşme caiz görülmüştür.²⁹ Kanaatimize göre de sarfta vaaðleşme işlemi caizdir. Fakat bu işlem tarafları bağlayıcı nitelikte olmayan bir vaaðleşmeden ibaret olmalıdır. Aksi takdirde burada vaaðleşmeden değil, bir akitten söz edilecektir.

Yukarıda belirtilen ifadelerden yola çıkarak her iki uygulama řu şekilde değerlendirilebilir: Alışveriş işleminin kapıda gerçekleştiğinin kabul edilmesi, web sitesi üzerinden ve o an ki kur üzerinden alışveriş sepetine eklenen işlemin bir vaaðleşme işlemi olduğunun kabul edilmesi demektir. Günümüzdeki uygulamaya göre ürünün alışveriş sepetine eklenmesi ve ödemenin yapılması işlemi her iki taraf için bağlayıcı nitelikte olmaktadır. Söz konusu işlem, iade ve değişimin olmayacağı bilinci ile ürünün alışveriş sepetine eklenmesi ile başlamakta, bedelin transfer edilmesi ile bitmektedir. Kapıda gerçekleşen ise sadece ürünün teslimi işleminden ibarettir. Zira külçe/**gram altın, ziynet veya sarrafiye grubu vb. altınlarda** siparişin verilmesiyle birlikte iade veya değişimin yapılamaması bunun en açık göstergesidir. Online kuyumcu mağazaları ya da aracı alışveriş platformu temsilcileri ile yapılan görüşmeler neticesinde ulaşılan bilgilerde bu yöndedir.³⁰ Bu bilgilere göre ifade edilen ürünlerin ödemesinin yapılması ve işlemin onaylanması ile birlikte artık iade ve değişim yapılamamaktadır.

Ayrıca mevcut haliyle günümüz uygulamalarına cevaz vermek bir takım mağduriyetleri de beraberinde getirecektir. Zira ürün birkaç gün sonra müşteriye teslim edilecektir. Teslimat süresi uzadıkça kurdaki iniş çıkışlar nedeniyle sipariş zamanındaki ürünün fiyatı ile teslim sürecindeki fiyatı birbirinden farklı olacaktır. Bununla birlikte söz konusu işlemin caiz olabilmesi için sırası ile řu ifadelere yer verilebilir:

1- Sepete ekleme işlemi caiz görülen vaaðleşme niteliğinde olmalıdır.

²⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdullah Durmuş, *Fıkhi Açıdan Günümüz Para Mübadelesi İşlemleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008),149-150; ayrıca konuyla ilgili klasik dönem fukahasının görüşleri için bkz. Bedevî, *Ahkamu's-sarfi'l-elektrûnî fi'l-fikhi'l-islami*, 28...

²⁸ AAOIFI, *Finans Kuruluşları İçin Faizsiz Bankacılık Standartları*, çev. Mehmet Odabaşı & İşhak Emin Aktepe (İstanbul: Erkam Matbaası, 2012), 60.

²⁹ AAOIFI, *Faizsiz Bankacılık Standartları*, 53.

³⁰ Online kuyumcu mağazaları temsilcileriyle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bilgilere daha geniş çerçevede ulaşmak için bkz. Arık, *Elektronik Ödeme Araçlarıyla Yapılan Altın Alım Satım İşlemlerinin Müşteri Temelinde İncelenmesi*, 100-101.

2- Netice itibariyle alışveriş işlemi, teslim günündeki kur üzerinden ya da her iki tarafı bağlayıcı nitelikte olmayan sepete ekleme günündeki kur üzerinden kapıda gerçekleştirilmelidir.

3- Koşulsuz iade ve değişimin yapılamaması kapıda gerçekleşen işlemde sonra yani alışveriş tamamen bittikten sonra olmalıdır. Zira koşulsuz olarak iade veya değişimin yapıldığı sarf sözleşmesi sarf akdindeki şart muhayyerliği açısından problemlidir.

2.2. Virman, Havale ve Cebe Havale Sistemlerinin Kullanımı

Virman sisteminde kişi transfer işlemini aynı bankadaki hesapları arasında gerçekleştirebilmektedir. Söz konusu işlem TL hesapları arasında yapılıyorsa bu işlem sadece transfer işleminden ibarettir. Fakat TL hesabından döviz hesabına ya da altın hesabına alım satım şeklinde gerçekleştirilen bir işlem sarf akdine de konu olmaktadır. İlgili hesaplar vadeli ve vadesiz olmak üzere banka hesapları olabileceği gibi cari ve katılma hesapları olmak üzere katılım bankası hesapları da olabilmektedir. Bu çalışmada ifade edilen hesapların fıkhi niteliği ile ilgili konulara girilmeyecektir. Konuyla ilgili tartışmaları bir kenara bırakarak söz konusu işlemler sarf akdi çerçevesinde bir incelemeye tabi tutulacaktır. Bununla birlikte şu kısa açıklamanın yapılması da yerinde olacaktır; vadeli banka mevduat hesaplarına faiz ödemesi yapıldığı için bu hesaplara alım yapmak doğrudan İslam hukukuna aykırı olacaktır. Zira banka, mevduat hesaplarındaki varlıklarla elde ettiği getirinin belli bir oranını hesap sahibine ödemektedir. Vadesiz mevduat hesaplarına gelince bu hesap türünde banka, hesap sahibine herhangi bir faiz ödemesi yapmamaktadır. Fakat vadesiz mevduat hesaplarındaki varlıklarla elde edilen getirinin tamamı bankanın kendi bünyesinde kalmaktadır. Bu ise göz ardı edilemeyecek bir husustur. Bu uyarıdan sonra altın alım satım özelinde günümüz bankacılık uygulamaları iki başlık altında ele alınabilir. Buna göre;

1. Mevcut olmayan (ya da malik olunmayan) altınlar üzerinden sadece kaydı olarak altın satışının yapılabilmesi.³¹

2. Mevcut olan altınlar üzerinden satım işleminin yapılabilmesi. Ayrıca bu uygulama iki şekilde yürütülmektedir.³² Buna göre herhangi bir sınır koymaksızın

³¹ Bkz. el-İslâm Süâl ve Cevâb, Erişim 10.02.2020. <https://islamqa.info/ar/answers/217380/>-هل يقوم-التقييد-المصرفي-مقام-القبض-الحقيقي-في-شراء-الذهب-من-البنك
Tarîkû'l-İslam, Erişim 10.02.2020.
<https://ar.islamway.net/fatwa/76932/>بيع-وشراء-الذهب-عن-طريق-البنك

³² Satışı yapılacak olan altının bankada mevcut olduğu uygulamalarla ilgili olarak çeşitli fetva platformlarında farklı uygulamalardan da söz edilmiştir. Ayrıca konu hakkında bir tartışmada bulunmaktadır. Buna göre müşterinin satın aldığı altın banka tarafından hesap sahibi adına tayin edilip ayrılıyorsa bu işlem hükmi kabz niteliğinde görülmüştür. Tayin işlemi ise külçe altınların alışım numarasının kaydedilmesi yoluyla veya söz konusu altınların hesap sahibi adına tayin edilmesi yoluyla olabilir. İşte bu işlemin caiz olduğu beyan edilmiştir. Fakat aynı uygulamada

satın alınan altının tamamının fiziki olarak teslimatı yapılabildiği gibi fiziki teslimat noktasında belirli bir sınırın konulduğu uygulamalar da bulunmaktadır.³³

Birinci kısımda yer alan uygulama İslam hukuku açısından problemlili görülmüştür. Zira bu durumda ne hakiki ne de hükmi kabz gerçekleşmektedir.³⁴ Ayrıca teslim garantisi olmayan *ma'dumun satışı* da caiz görülmemiştir.³⁵ Bu durumda hesap sahibi altınını fiziki olarak alamayacak, altın hesapta sadece sanal olarak yer alıyor olacaktır. Böyle bir işlem ise caiz görülmemiştir.³⁶ İkinci kısımda yer alan her iki uygulamanın caiz olacağı yönünde bir görüş de belirtilmiştir.³⁷

Konu tarafımızca değerlendirilecek olursa, TL hesabından döviz hesabına veya altın hesabına yapılan alım işlemleri incelendiğinde işlemin anlık olarak gerçekleştiği görülecektir. Bu nedenle işlem sarf akdinin peşinlik ilkesi ile de çelişmeyecektir. Fakat alışverişin sadece kaydî olarak gerçekleşmesinden sakınılmalıdır. Zira böyle bir işlem caiz olmayacaktır. Bu noktada peşinen ifade etmek gerekir ki satılan altınların banka bünyesinde bulunmaması nedeniyle fiziki teslimatın yapılamaması durumu ile banka bünyesinde bulunmayıp müşteri talebi sonrası banka tarafından sağlanmaya çalışılması durumu arasında hiçbir farkı yoktur. Çünkü her iki uygulamaya göre mevcutta olmayan bir şey satılmış olmaktadır. Mevcutta olmayan bir şeyin (*ma'dum*) satışı ise caiz görülmemiştir.³⁸ Bununla birlikte satılan altınların bankaya ait kasalarda mevcut olması, talep edilen miktarın ve cinsin ayarlanması bakımından geçen kısa

---

tain işlemi yapılmıyor söz konusu altınların miktarı sadece ilgili hesaba kaydediliyorsa hükmi kabzın bu işlemde zayıf kaldığı ve bu şüpheli işlemde uzak durmanın gerekeceği beyan edilmiştir. Daha geniş bilgi için bkz. el-İslâm Süâl ve Cevâb, Erişim 10.02.2020. <https://islamqa.info/ar/answers/217380/هل-يقوم-التقييد-المصر-في-مقام-القبض-الحقيقي-في-شراء-الذهب-من-البنك> ; bunun yanında satın alınan altınların tayini yapılmış olsun veya olmasın söz konusu işlemlerin caiz olacağı da belirtilmiştir. Bu görüşe göre banka kaydı hükmi kabz yerine geçmektedir. Zira insanların kabz olarak kabul ettiği şey kabz olarak nitelendirilir. Bankacılık örfünde de söz konusu kayıtlar hakiki kabz yerine geçmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tarîkü'l-İslâm, Erişim 10.02.2020 <https://ar.islamway.net/fatwa/76932/بيع-وشراء-الذهب-عن-طريق-البنك> .

³³ Bkz. Servet Bayındır, "Bankalarda Altın Hesabı Açtırmak veya Oraya Para Yatırmak Caiz midir?", İslam İktisadi Araştırmaları Derneği. Erişim 10.02.2021. <https://www.iktisad.org.tr/bankalarda-altin-hesabi-actirmak-ve-oraya-para-yatirmak-caiz-midir/>; ayrıca bkz. Emrullah Dumlu, "Fikhî Açdan Altın Hesabı", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 20 (2012): 253.

³⁴ Bkz. el-İslâm Süâl ve Cevâb, Erişim 10.02.2020. <https://islamqa.info/ar/answers/217380/-هل-يقوم-التقييد-المصر-في-مقام-القبض-الحقيقي-في-شراء-الذهب-من-البنك> ; Tarîkü'l-İslâm, Erişim 10.02.2020 <https://ar.islamway.net/fatwa/76932/بيع-وشراء-الذهب-عن-طريق-البنك>

³⁵ Akit esnasında mevcut olmayan malların satışı caiz görülmemiştir. Bu bakımdan buğdayın içindeki unun satımı, zeytinin veya susamın içindeki yağın satımı caiz değildir. Zira bunların tamamı *ma'dumun satışı* olarak değerlendirilmiştir. Bkz. A'lâü'd-dîn Ebü Bekr b. Mesûd b. Ahmed el-Kâsânî, *Bedâ'iu's-sanâi' fi tertîbi's-serâi'* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1406/1986), 5: 139.

³⁶ Orhan Çeker, "Genel Müzakere", *Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı-III* (Ankara: Kalkan Matbaacılık, 2013), 323-324.

³⁷ Bayındır, "Bankalarda Altın Hesabı Açtırmak veya Oraya Para Yatırmak Caiz midir?".

³⁸ Bkz. el-Kâsânî, *Bedâ'iu's-sanâi' fi tertîbi's-serâi'*, 5: 139.

sürenin de ma'dumun satışı kategorisine indirgenmemesi gerekir. Zira bu konudaki temel problem teslim edilemeyecek altınların satılmasıdır. Fiziki teslimat imkânı sunulduktan sonra zimmette gerçekleşen sarf işlemi çerçevesinde söz konusu altının karşılığı, farklı bir para cinsi ile o günkü kurdan alınabilecektir.

Bankalar, fiziki teslimat noktasında belli bir sınır da koyabilmektedir.³⁹ Burada ise söz konusu işlem, fiziki teslimatın yapılmadığı kısımda problemlile hale gelecektir. Zira bu kısımda işlem sanal olarak gerçekleşmiş olacaktır. Satılan miktarın bankada mevcut olması ise durumu değiştirmeyecektir. Çünkü mevcut olmasına rağmen teslim edilemeyen bir malın ma'dum sayılacağı belirtilmiştir.⁴⁰

Fiziki teslimat noktasında bankalar ya da katılım bankaları müşterilere ayrıca belli oranda masraf yansıtabilmektedirler. Katılım bankaları yetkilileriyle ve müşteri temsilcileriyle yapılan görüşmeler neticesinde şu bulgulara ulaşılmıştır:

1. Fiziki teslimat noktasında bir sınır belirlenebilmektedir. Bununla birlikte, herhangi bir sınırın yer almadığı uygulamalarda bulunmaktadır.

2. Fiziki teslimat için şubeyle iletişime geçilmelidir. Talep edilen miktar şubede yoksa altınlar genel merkezden istenmektedir. Şubelere ait kasalarda mevcutsa masraflarla birlikte teslim edilmektedir.

3. Masrafların miktarı şubeden şubeye değişebilmektedir. Bu masraflar şu şekilde oluşmaktadır; özel paketlerle kaplatıldığı için gram bazında oluşan masraf, özel kuryelerle getirildiği için ve olası zararlar için ürünü sigortalama masrafı ve ürün uçak veya karayolları ile getirildiği için nakliye masrafı. Bu süreç müşterinin iletişime geçmesiyle birlikte bir-iki hafta kadar sürebilmektedir.

4. Şayet talep edilen miktar küçük miktarda ise ve şubede de bulunuyorsa ya da altın ATM'sinden alınacaksa burada sadece gram üzerinden bir masraf alınabilmektedir.

5. Talep edilen altın genel merkez içerisinde yer alan şubelerden ya da genel merkezin bulunduğu yerde yer alan şubelerden alınacak olursa burada nakliye masrafı tahsil edilmeyebilmekte ve komisyon daha az olabilmektedir.

³⁹ Bkz. İş Bankası, Erişim 15.04.2020. <https://www.isbank.com.tr/vadesiz-altin-hesabi>; Yapı Kredi, Erişim 15.04.2020. <https://www.yapikredi.com.tr/bireysel-bankacilik/mevduat-urunleri/altin-gunleri>.

⁴⁰ Çeker "Katılım Bankası İşlemleri (Müzakereler)", 323.

Konu tarafımızca değerlendirilecek olursa öncelikle ilgili sözleşmede gram bazında teslim ücreti, nakliye masrafı⁴¹ ve güvenlik masrafları⁴² şeklinde ifade edilen masrafların genel olarak beyan edilmesi yeterli değildir. Zira satış zamanında satın alınan ürünün teslimat masrafının ne kadar olacağı bilgisi müşteriyle paylaşılmamaktadır. Konuyla ilgili net bilgi, alışveriş işlemi bittikten sonra fiziki talep durumunda verilmektedir. Bu durum ise niza götürecektir.⁴³ Bu belirsizliğin ortadan kalkması için masraf olarak ödenmesi gereken tutar alışveriş esnasında hesap edilmeli ve müşteriye net olarak bildirilmelidir.

Katılım bankası yetkilileri daha sonra ortaya çıkacak masrafın ne kadar olacağını alışveriş aşamasında öngöremediklerini ifade etmektedirler. Fakat yetkililerle yapılan bir görüşmede, fiziki altına karşı rağbetin bulunması vb. nedenlere bağlı olarak bazı şubelerde yeteri kadar fiziki altının bulundurulabildiği beyan edilmiştir. İşte bu noktada müşteriye masraf konusunda net bilgi de verilmektedir. İşte bu sorun ifade edilen bu uygulamayla aşılabılır. Buna göre gerek şubelere göre gerekse miktara ve zaman dilimine göre (Örneğin 2021 yılının ilk üç aylık zaman diliminde geçerli olan bir fiyat tarifesi veya güvenlik ya da nakliye masraflarının doğrudan grama endekslendiği, sadece gram üzerinden tahsil edilen bir fiyat tarifesi gibi.) bir fiyat belirtilebilir.

Havale sisteminde ise mesai saati ya da EFT saati ayrımı bulunmadığı için transfer işlemi, EFT sisteminden daha hızlı ve her zaman yapılabilmektedir. Bununla birlikte yoğunluk vb. teknik sebepler havale sistemi için de geçerlidir.

Havale sistemi üzerinden altın alımları da yine kuyumcunun işyerinden ya da web siteleri üzerinden yapılabilmektedir. Buna göre;

1. Alışveriş işlemi, bedel işyerinin hesabına geçtikten sonra bitirilmelidir. Çünkü teknik sebeplere bağlı olarak bu sistemde de transfer işlemi gecikebilmekte hatta hiç gerçekleşmeyebilmektedir.

2. Web siteleri üzerinden yapılan işlemler ise tıpkı EFT sisteminde belirtilen işlemler gibi olacaktır. İfade edilen işlemlerin sarf akdi açısından değerlendirilmesi ise EFT başlığı altında yapılmıştı.

⁴¹ Kuveyt Türk, Erişim 01.06.2020. <https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-3103.vsf#:~:text=Kuveyt%20T%C3%BCrk%20Kartlar%C4%B1yla%20ATM'den%201%20Gram%20Alt%C4%B1n%20Teslimi%209,185%20TL%20Dahil%20Kg%20ba%C5%9F%C4%B1nad%C4%Br.>

⁴² Vakıf Katılım, Erişim 01.06.2020. <https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/mp3/bankacilik Hizmetlerisozlesmesiv3.pdf>.

⁴³ Nizanın oluşum şartları ve nizaya sebebiyet veren durumlar için bkz. Ali Haydar Bölükbaş, *İslam Borçlar Hukukunda Niza* (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020), 178-198.

Cebe havale sisteminde ise cep telefonu numarasına para transferi yapılabilmektedir. Gönderilen ücret ATM cihazlarından alınabilmektedir. Sistem alışveriş işlemlerinde kullanılmak için geliştirilmemiştir. Fakat altın alışverişinde ödeme bu sistem aracılığıyla yapılacağı zaman işlem yine sarf akdine konu olacaktır. Transfer süreci kısaca şu şekildedir:

1- Para transferinin gerçekleşmesiyle birlikte alıcıya bilgilendirme mesajı gönderilmektedir.

2- Gönderilen mesaj bilgilendirme amaçlı olup ilgili tutar alıcının zimmetine geçmemektedir.

3- Alıcı tarafından çekilmemiş transfer, gönderici tarafından 24 saat içerisinde iptal edilebilmektedir.

Cebe havale süreci incelendiğinde alışveriş bedelinin hükmi olarak kabz edilmediği görülecektir. Bu da işlemi sarf akdi açısından problemlilik kılacaktır. Şayet bilgilendirme mesajı ile birlikte söz konusu tutar alıcının zimmetine geçmiş olsaydı, burada hükmi kabzın gerçekleştiği söylenebilirdi.

2.3. SWIFT Sisteminin Kullanımı

SWIFT sistemi yurt içi veya yurt dışı döviz transferinin yapılabildiği bir sistemdir. İşlevsel açıdan EFT sistemine benzemekle birlikte döviz transferi noktasında EFT sisteminden ayrılmaktadır. Ayrıca bu sistemde transfer işlemi iki veya üç gün sürebilmektedir.

Transfer işlemi hem banka şubeleri aracılığıyla hem de online bankacılık veya mobil uygulamalar aracılığıyla yapılabilmektedir.⁴⁴

SWIFT sistemi sarf işlemine iki şekilde konu olabilir:

1. Döviz transferi noktasında TL cinsinden olan paranın, transferi yapılacak olan para birimine çevrilmesi durumunda. Zira bu sistemde işlemler döviz hesapları üzerinden yürütüldüğü için⁴⁵ transfer edilecek para biriminin kullanıldığı bir hesabın açılması gerekmektedir.⁴⁶

⁴⁴ Türkiye Finans, Erişim 04.10.2020. <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/bankacilik-hizmetleri/sayfalar/doviz-transferi-swift.aspx>; Yapı Kredi, Erişim 04.10.2020. <https://www.yapikredi.com.tr/bireysel-bankacilik/odemeler-ve-hizmetler/swift-transfer>; Deniz Yılmaz, "Swift Kodu Nedir? Banka Swift Kodları Listesi", Piyasa Nabzı. Erişim 04.10.2020. <https://piyasanabzi.com/sozluk/banka-swift-kodlari/>.

⁴⁵ Daha fazla bilgi için bkz. Türkiye Finans, Erişim 04.10.2020. <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/bankacilik-hizmetleri/sayfalar/doviz-transferi-swift.aspx>.

⁴⁶ Yılmaz, "Swift Kodu Nedir? Banka Swift Kodları Listesi".

İslam Fıkıh Akademisi; bankaya sunulan tutarın farklı bir para birimine çevrilerek gönderilmesi işlemi sarf akdi ve havaleden oluştuğunu belirtmiş ve transfer işleminden önce sarf hükümlerinin geçerli olduğunu bildirmiştir. Kurul, bankaya teslim edilen tutar karşılığında bankanın işlem makbuzunu teslim etmesiyle ve bu sözleşmeyi ilgili deftere/sisteme kaydetmesiyle sarf akdinin gerçekleşmiş olacağı yönünde karar almıştır. Ancak kurulun bu kararına mukabil olarak söz konusu işlem, tekâbüz şartının gerçekleşmediği gerekçesiyle problemli görülmüştür. Zira bu işlemde müşteri ilgili tutarı bankaya teslim etmekte fakat çevrilen para birimini kabzetmemektedir. İşte bu husus kararda izah edilmediği için eleştirilmiştir.⁴⁷ Dolayısıyla kurul, makbuzun kabzı ile o paranın kabzedilmiş olduğunu kabul etmekte olduğu belirtilmiştir.⁴⁸ Bu eleştiriye göre makbuzu kabzetmekle söz konusu nakit kabz edilmiş olmamaktadır. Çünkü transfer edilmesi istenen döviz ilgili bankada yeteri oranda bulunmayabilir.⁴⁹

SWIFT sistemi ile para transferi elektronik ortamda da yapılabilmektedir. Bu çalışma e-transfer sistemleri çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Bu nedenle bu başlık altında mobil bankacılık ya da internet bankacılığı aracılığıyla yapılan transfer işlemleri değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

SWIFT sisteminin değerlendirmesi yapılacak olursa; hesaplar arası döviz çevirme işlemleri anlık olarak yapılabildiğinden söz konusu işlem peşin olarak gerçekleşmektedir. Fakat çevrili yapılan para birimi bankada mevcut olmalıdır. Ayrıca fiziki teslimatın yapılabilir durumda olması gereklidir. Zira ma'dumun satışı caiz olmadığı için işlem İslam hukuku açısından geçerli olmayacaktır.⁵⁰

2. Satın alınan altınların bedelinin döviz olarak ödenmesi durumunda. SWIFT sisteminde transfer işlemi mesai saatleri içerisinde yapıldığında ödeme iki iş günü içerisinde ilgili hesaba geçecektir. Mesai saatleri dışında yapılacak olursa işlem üç gün kadar sürebilmektedir. Bu nedenle bedel kuyumcunun hesabına geçmeden alışveriş işleminin tamamlanması sarf akdinin peşinlik ilkesi ile çelişecektir. İşlemin cevazı noktasında şöyle bir yol izlenebilir; taraflar transferin gerçekleşmesini bekler. Bu aşamadan sonra her iki tarafı bağlayıcı nitelikte olmayan transfer günün kuru üzerinden ya da yeni kur üzerinden yeni bir akitle alışveriş işlemi tamamlanır.

⁴⁷ İslam Hukuk Konseyi'nin kararı için bkz. Heyet, "Karar bi şe'ni ticeratî'z-zeheb, el-hulûlî'ş-şer'ıyye li'ctimâ'is-sarf ve'l-havâle"; söz konusu eleştiri için bkz. Muhammed Takî Osmanî, *Fıkhu'l-Büyyu'* (Karaçi: Mektebetü Meârifü'l-Kur'ân 2010/1436), 3: 758.

⁴⁸ Bkz. Takî Osmanî, *Fıkhu'l-Büyyu'*, 3: 758.

⁴⁹ Takî Osmanî, *Fıkhu'l-Büyyu'*, 3: 758-759-761.

⁵⁰ el-Kâsânî, *Bedâ'iu's-sanâi' fi tertibi'ş-şerâi'*, 5: 139.

2.4. Western Union Sisteminin Kullanımı

Western Union sistemi de diğer transfer sistemleri ile benzer yapıdadır. Fakat herhangi bir banka hesabına ihtiyaç duyulmadan TL, Dolar veya Euro cinsi paraların transferinin yapılabilmesi özelliği ile diğer sistemlerden ayrılmaktadır.⁵¹

Western Union sistemi de yine SWIFT sistemi gibi iki açıdan sarfa konu olabilir. Buna göre:

1. TL dışında farklı bir para biriminde transfer yapılması durumunda işlem sarfa konu olmaktadır. Konu SWIFT başlığı altında ele alınmıştı. Fakat SWIFT sisteminden farklı olarak Western Union sisteminde TL transferi de yapılabilmektedir. Bu durumda işlem sarfa konu olmayacaktır.

2. Yine SWIFT sisteminde olduğu gibi satın alınan altının bedelinin bu yolla ödenmesi durumunda işlem sarfa konu olmaktadır. Konu SWIFT başlığı altında ele alındığı için burada tekrar edilmeyecektir.

Yukarıda ifade edilen durumların dışında transferi yapılan paralar Western Union kuruluşunun temsilciliğini yapan kuyumculardan da alınabilmektedir. Bankalardaki yoğunluk vb. sebeplere bağlı olarak bu konuda kuyumcular tercih edilebilmektedir.

Western Union sisteminin temsilciliğini yapan kuyumcularla yapılan görüşmeler çerçevesinde, şu bilgilere ulaşılmıştır; müşteriler transfer yapılan tutar karşılığında kuyumcudan altın alabilmektedirler. Transfer, ödenecek komisyona bağlı olarak anlık olarak ya da bir gün sonra alıcı adına sistem havuzuna düşmektedir. Hafta sonu yapılan transfer, ilk iş gününde sistem havuzuna düşecektir. Temsilci, havuza düşmeyen parayı kendi hesabına yönlendirememektedir.⁵² İşte bu bilgiler doğrultusunda konuyla ilgili bir değerlendirme yapılacak olursa; daha öncede belirtildiği üzere söz konusu bedel kuyumcunun hesabına geçtikten sonra alışveriş işlemi bitirilmelidir. Böyle bir işlemde bedel kuyumcu tarafından peşin olarak alınmış olacak ve işlem sarf açısından geçerli olacaktır.

⁵¹ Ömer Artun Aktimur, "Ödeme ve Elektronik Para Kuruluşlarında Yaşanan Gelişmeler ve Bu Kuruluşların 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanunu Kapsamında Değerlendirilmesi", *Bankacılar Dergisi* 93 (2015):111.

⁵² Burada yer alan bilgiler kuyumcularla yapılan görüşmeler neticesinde elde edilmiştir. Sistem hakkında daha fazla bilgi edinmek için bkz. Western Union Erişim 09.01.2021. <https://www.westernunion.com/tr/tr/send-money-online.html>.

SONUÇ

Elektronik transfer sistemleri aracılığıyla yapılan altın alım satım işlemlerinin müşteri temelinde incelendiği bu makalede netice olarak ulaşılan bulgular maddeler halinde şu şekilde ifade edilebilir:

1- E-transfer sistemleri aracılığıyla yapılan işlemlerde kabzın gerçekleşebilmesi için ödemelerin kişilerin zimmetine geçmesi ve tasarrufu dâhilinde olması gerekmektedir. Ayrıca sarf işlemlerinin peşin olması noktasında nas bulunmaktadır. Bu sebeple e-transfer sistemleri üzerinden yapılan işlemlerde bu hususun gözetilmesi gerekmektedir. Buna göre söz konusu ödemeler zimmete geçmeden ve tasarruf dâhilinde olmadan alışveriş işlemlerinin sonlandırılmaması gerekmektedir.

2- EFT saatleri içerisinde yapılan altın alım satım işlemlerinin problemsiz olarak sonlanabilmesi için alışveriş işlemi bitmeden transfer işleminin gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Alışveriş işlemi EFT saatleri dışında yapılacak olursa söz konusu transfer gerçekleşmeyeceği için işlem sarf açısından geçersiz olacaktır. FAST sisteminde mesai saati içinde veya dışında gibi bir ayırım bulunmamaktadır. Fakat bu işlemde yine problemsiz olarak sonlanabilmesi için alışveriş işlemi bitmeden transfer işleminin gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bu işlemlerin tamamında taraflar arasında transferden önce anlaşılan kurun her iki tarafı bağlayıcı nitelikte olmaması gerekmektedir.

Online kuyumcu mağazalarıyla yapılan altın alım satım işlemleri vaadleşme açısından problemlidir. Zira sepete ekleme şeklinde başlayan bu alışveriş işlemi her iki tarafı bağlayıcı niteliktedir. Hâlbuki söz konusu bu işlem caiz olan vaadleşme niteliğinde olabilir. Bu durumda alışveriş işleminin kapıda gerçekleşmesi gerekmektedir. Koşulsuz iade ve değişimin yapılamaması durumu da kapıdaki teslimat itibariyle olması gerekmektedir.

3- Vadeli hesaplara mutlak olarak altın alımı yapmak caiz değildir. Aynı şekilde ma'dumun satışı kategorisinde yer alan vadesiz/cari ya da katılma hesaplarına fiziki teslimatın yapılmadığı sadece sanal olarak gerçekleşen alımlar da caiz değildir. Fiziki teslimatın yapıldığı satış işlemlerinde ise teslimat masrafları alışveriş sürecinde müşteriye net bir şekilde belirtilmelidir. Aksi takdirde masraf olarak ödenecek tutar alışveriş esnasında belirsiz olacaktır. Bu ise işlemi problemlileştirecektir.

4- Zimmete geçmediği için ve tasarruf dâhilinde olmadığı için (dolayısıyla hükmi kabz gerçekleşmediği için) cebe havale sistemi ile yapılan altın alışveriş işlemi caiz değildir. İşlemin caiz olabilmesi için bilgilendirme mesajı ile birlikte söz konusu alacak satıcının zimmetine geçmeli ve tasarrufu dâhilinde olmalıdır.

5- SWIFT sisteminde transfer işlemi iki gün kadar sürebilmektedir. Bu nedenle işlemin caiz olabilmesi için alışverişin transfer işlemi gerçekleştikten sonra yapılması gerekmektedir.

6- Western Union sisteminin acenteliğini yapan bir kuyumcudan transfer edilen paraya karşılık altın alınabilmektedir. Bu durumda yine havuzdaki tutar kuyumcunun hesabına geçtikten sonra alışveriş işlemi bitirilmelidir.

KAYNAKÇA

- AAOIFI. *Finans Kuruluşları İçin Faizsiz Bankacılık Standartları*, çev. Mehmet Odabaşı & İshak Emin Aktepe. İstanbul: Erkam Matbaası, 2012.
- Arık, Önder. *Elektronik Ödeme Araçlarıyla Yapılan Altın Alım Satım İşlemlerinin Müşteri Temelinde İncelenmesi*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Aktimur, Ömer Artun. "Ödeme ve Elektronik Para Kuruluşlarında Yaşanan Gelişmeler ve Bu Kuruluşların 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanunu Kapsamında Değerlendirilmesi". *Bankacılar Dergisi* 93 (2015): 106-126.
- el-Aynî, Ebû Muhammed Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed. *el-Binâye fî şerhi'l-Hidâye*. Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1420/2000.
- Bankalar.org. Erişim 04.10.2020. <https://www.bankalar.org/eft-saatleri/>.
- Bankalar.org. Erişim 04.10.2020. <https://www.bankalar.org/halkbankasi-efit-saatleri/>.
- Bayındır, Servet. "Bankalarda Altın Hesabı Açtırmak veya Oraya Para Yatırmak Caiz midir?", İslam İktisadı Araştırmaları Derneği. Erişim 10.02.2021. <https://www.iktisad.org.tr/bankalarda-altin-hesabi-actirmak-ve-oraya-para-yatirmak-caiz-midir/>.
- Bedevî, Asım Ahmed Atiyye. *Ahkamu's-sarfi'l-elekrûnî fi'l-fikhi'l-islamî*. Gazze: el-Camiatü'l-İslamiyye, Risâletü'l-Mâcistîr, 2010.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukuki İslamiyye ve Istilahatı Fıkhiyye Kamusu*. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1985.
- Bölükbaş, Ali Haydar. *İslam Borçlar Hukukunda Niza*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.
- el-Cezîrî, Abdurrahman. *Kitâbü'l-fikhi ale'l-mezâhibi'l-erba*. Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Çeker, Orhan. "Genel Müzakere", *Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı-III*, 323-324. Ankara: Kalkan Matbacılık, 2013.
- Din İşleri Yüksek Kurulu. *Fetvalar*. İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018.
- Din İşleri Yüksek Kurulu. Erişim 04.10.2020. <https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/38612/kapida-teslim-almak-uzere-internet-uzerinden-altin-ve-gumus->

satin-almak-caiz-midir-

?enc=QisAbR4bAkZg1HlImMxXRn2t8ij%2beDtMkJdRGirgyeb8%3d.

Dumlu, Emrullah. "Fıkhî Açından Altın Hesabı". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 20 (2012): 237-266.

Durmuş, Abdullah. *Fıkhî Açından Günümüz Para Mübadelesi İşlemleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.

ed-Dübyâni, Ebu Umer Dübyâni b. Muhammed. *el-Muâmelâtü'l-mâliyyetü Esâleten ve Muâsaraten*. Riyad: Mektebetü'l-Melik Fehede'l-Vataniyye 1432.

Gezgin, Yusuf Erdem. *Fıkhî Açından Altın Mübadele İşlemleri*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.

Heyet. *el-Fetevâ'l-hindiyye*. b.y.: Matbeatü'l-Emîriyye, 1310.

Heyet. "Karar bi şe'ni'l-kabz". Mecmeu'l-Fıkhî'l-İslamî ed-Düvelî. Erişim 28.01.2020. <http://www.iifa-aifi.org/1792.html>.

Heyet. "Karar bi şe'ni ticeratî'z-zeheb, el-hulûli'ş-şer'ıyye li'timâ'is-sarf ve'l-havâle". Mecmeu'l-Fıkhî'l-İslamî ed-Düvelî. Erişim 20.10.2020. <https://www.iifa-aifi.org/ar/1986.html>.

İbn Abidin, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdilaziz el-Huseynî ed-Dimeşkî. *Reddü'l-muhtar ale'd-dürri'l-muhtar*. thk. eş-Şeyh Adil Ahmed Abdu'l-mevcud & eş-Şeyh Ali Muhammed Muavvad. Riyad: Darü Âlemi'l-Kütüb, 1423/2003.

İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâilî el-Makdisî. *el-Muğnî*. Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1389/1969.

İbn Manzûr, Muhammed b. Mukrim b. Ali Ebu'l-Fazl. *Lisanu'l-arab*. Beyrut: Daru Sâdır, t.y.

el-İslâm Süâl ve Cevâb. Erişim 04.01.2020. <https://islamqa.info/ar/answers/93334/التعامل-مع-شركة-تبيع-وتشترى-العملات>.

el-İslâm Süâl ve Cevâb. Erişim 10.02.2020. <https://islamqa.info/ar/answers/217380/-هل-يقوم-التقييد-المصرفي-مقام-القبض-الحقيقي-في-شراء-الذهب-من-البنك>

İş Bankası. Erişim 15.04.2020. <https://www.isbank.com.tr/vadesiz-altin-hesabi>.

Kâsânî, A'lâü'd-dîn Ebû Bekr b. Mesûd b. Ahmed. *Bedâ'iu's-sanâi' fi tertîbi'ş-şerâi'*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1406/1986.

Kisbet, Mustafa. "İslam Borçlar Hukukunda Kabzın Akitlere Etkisi". *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 1/2 (2015): 1-21.

Kuveyt Türk. Erişim 01.06.2020. [https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-](https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-3103.vsf#:~:text=Kuveyt%20T%C3%BCrk%20Kartlar%C4%B1yla%20ATM'den%201%20Gram%20Alt%C4%B1n%20Teslimi%209,185%20TL%20Dahil%20Kg%20ba%C5%9F%C4%B1nad%C4%B1r.)

3103.vsf#:~:text=Kuveyt%20T%C3%BCrk%20Kartlar%C4%B1yla%20ATM'den%201%20Gram%20Alt%C4%B1n%20Teslimi%209,185%20TL%20Dahil%20Kg%20ba%C5%9F%C4%B1nad%C4%B1r.

Liv, Cemil. "İnternet Bankacılığı Aracılığıyla Gerçekleştirilen Sarf Akdinin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi". *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (2019): 41-60.

el-Mâverîdî, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî. *el-Hâvi'l-kebîr*. thk. eş-Şeyh Ali Muhammed Muavvad & eş-Şeyh Adil Ahmed Abdu'l-mevcud. Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1999.

Mergînânî, Burhâneddin. *el-Hidaye*. Beyrut: Darü'l- Erkam, t.y.

Mevsilî, Abdullah b. Mahmud. *el-İhtiyâr*. Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 1433/2011.

Mevsûatü's-Şâmîle. Erişim 04.01.2020. <http://islamport.com/l/ftw/3802/7368.htm>

Mevsûatü's-Şâmîle. Erişim 04.01.2020. <http://islamport.com/l/fqh/6691/931.htm>

Sahnûn, Abdüsselâm b. Saîd b. Habîb et-Tenûhî. *el-Müdevoene*. Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994.

Şekerbank. Erişim 04.10.2020. https://www.sekerbank.com.tr/internet/help/Para_Transferi.htm.

Takî Osmanî, Muhammed. *Fıkhü'l-Büyyu'*. Karaçi: Mektebetü Meârifü'l-Kur'ân, 2010/1436.

Tarîkü'l-İslam. Erişim 10.02.2020. <https://ar.islamway.net/fatwa/76932/-بيع-وشراء-الذهب-عن-طريق-البنك>.

Turan, M. Hadi. "İslam Hukukuna Göre Sarf Akdinde Banka Kartlarının Kullanımı". *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 9/2 (2017): 823-838.

Türkiye Finans. Erişim 04.10.2020. <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/bankacilik-hizmetleri/sayfalar/doviz-transferi-swift.aspx>

Vakıf Katılım. Erişim 01.06.2020. <https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/mp3/bankacilik-hizmetlerisozlesmesiv3.pdf>.

WesternUnion. Erişim 09.01.2021. <https://www.westernunion.com/tr/tr/send-money-online.html>

- Yapı Kredi. Erişim 15.04.2020. <https://www.yapikredi.com.tr/bireysel-bankacilik/mevduat-urunleri/altin-gunleri>.
- Yapı Kredi. Erişim 04.10.2020. <https://www.yapikredi.com.tr/bireysel-bankacilik/odemeler-ve-hizmetler/swift-transfer>.
- Yapı Kredi. Erişim 04.10.2020. <https://www.yapikredi.com.tr/memnuniyetiniz-icin-buradayiz/sikca-sorulan-sorular/sinirsiz-bankacilik-kanallari/internet-subesi/genel/6836>.
- Yapı Kredi. Erişim 25.01.2021. <https://www.yapikredi.com.tr/bireysel-bankacilik/odemeler-ve-hizmetler/fonlarin-anlik-transferi>.
- Yılmaz, Deniz. "Swift Kodu Nedir? Banka Swift Kodları Listesi". Piyasa Nabzı. Erişim 04.10.2020. <https://piyasanabzi.com/sozluk/banka-swift-kodlari/>
- Zühaylî, Vehbe Mustafâ. "Bitâkâtü'l-i'timân". *Mecelletü Mecmei'l-Fıkhî'l-İslamî* 15/3 (2004): 39-71.